

Bewustwo(o)rding

Onderwijs van A naar Beter

door René Berends

In 1913 deed Taylor (1856-1915) onderzoek in de fabrieken, waar de T-Ford geassembleerd werd, het autootje dat we allemaal kennen van oma Duck. Met de stopwatch in de hand onderzocht Taylor hoeveel werk een arbeider aan de lopende band kon verzetten. Taylors onderzoek leidde tot grotere efficiëntie in de industrie en vormt de basis van wat wel het scientific management genoemd wordt.

Al snel daarna deed dit gedachtegoed zijn intrede in de school. Het was Bobbitt (1876-1956) die naar mogelijkheden zocht om onderwijsleerprocessen efficiënter te laten verlopen. Hij onderzocht het onderwijs als een productieproces. Hij zag leraren als werknemers en leerlingen als grondstof. Bobbitt stelde dat de school top-down als een bedrijf moest worden geleid en vond dat onderwijsleersituaties rationeel geanalyseerd en leerprocessen nauwkeurig geobserveerd moesten worden. Leraren zouden zich niet moeten laten leiden door praktijkervaring en kundigheid, niet naar eigen inzicht en bevinden moeten handelen, maar nauwkeurig voorgeschreven 'evidence-based' methoden en aanpakken moeten volgen. Prestaties zouden nauwkeurig en objectief gemeten moeten worden.

Het gedachtegoed van Taylor en Bobbitt leverde het onderwijs opbrengstgericht en evidence-based werken op, als ook het van-A-naar-Beter-denken. Het introduceerde het economisme in de school, waarbij leraren gingen streven naar effectief onderwijs en hun opbrengsten valide en betrouwbaar gingen meten, wat vervolgens de geest van het citoïsme uit de fles liet komen.

In al onze voortvarendheid om te streven naar effectiviteit en efficiëntie, zijn we het inzicht echter verloren dat *effectief* niet hetzelfde is als *goed*. Het verschil daartussen maakt het volgende voorbeeld duidelijk. Voorafgaand aan de Eerste Wereldoorlog was het onderwijs overal in Europa vaderlandslievend en nationalistisch van aard. Het was dan ook niet verwonderlijk dat toen de oorlog uitbrak miljoenen jongemannen enthousiast ten strijde trokken. Vier jaar en miljoenen doden later werd het ten zeerste betreurd dat het onderwijs zo effectief geweest was in het opvoeden tot nationalisme en vaderlandsliefde. Het was een dure les te constateren dat effectief onderwijs niet hetzelfde is als goed onderwijs.

Om vragen te kunnen beantwoorden over wat *goed* en wat *effectief* is, hebben we allereerst een antwoord nodig op de achterliggende vraag waartoe we kinderen opvoeden en onderwijzen. En die vraag is niet te beantwoorden zonder een waardenoriëntatie op wat we belangrijk vinden om kinderen voor hun leven mee te geven.

Vervolgens hebben we ook een idee nodig over de wijze waarop we doelen die we goed en nastrevenswaardig vinden, kunnen behalen. Hoe de onderwijsleersituatie en het leerproces daarvoor moeten worden ingericht. En ook daar levert het van-A-naar-Beter-denken ons niet de vereiste inzichten. Van A-naar-Beter veronderstelt namelijk dat ontwikkeling lineair verloopt. Maar elke leraar weet dat dit hooguit geldt voor een gemiddelde ontwikkeling, nooit voor de ontwikkeling van individuele kinderen. Individuele ontwikkeling verloopt immers met horten en stoten, langs pieken en dalen, met momenten van versnelling, stilstand, vertraging en zelfs achteruitgang.

Waar het van-A-naar-Beter-denken in een productieproces in de industrie werkt, is de vraag naar effectiviteit in het onderwijs niet vanuit dit economistisch denken te beantwoorden. Pas als we eerst weten 'waartoe' we opvoeden en onderwijzen en vervolgens een idee hebben over 'hoe' daarvoor leerprocessen en onderwijsleersituaties ingericht moeten worden, kunnen we de vraag onderzoeken of de weg die we volgen effectief is. Zonder antwoorden op die eerste twee vragen is nadenken over effectiviteit in het onderwijs sec zinloos. Stel daarom altijd eerst de vraag: effectief waarvoor?